

Cuviosul Ambrozie de la Optina

CUVÂNT ÎNAINTE

SFĂTUURI
PENTRU SOTI
ȘI PĂRINȚI

Traducere din limba rusă de

Diana Guțu

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE.....	5
PREFAȚĂ.....	7
DESPRE CĂSNICIE	29
La temelia fericirii stă frica de Dumnezeu.....	29
Greutățile familiei.....	29
Contradicțiile sunt imposibil de evitat.....	30
Trebuie să răbdăm.....	31
Îndestularea îi strică pe oameni.....	32
Despre interdicția divorțului	32
Mângâiere pentru soția părăsită.....	33
Pentru soțul bețiv roagă-te lui Dumnezeu.....	33
Căsătoria dintre rude	34
Pentru un catolic căsătorit cu o ortodoxă.....	34
DESPRE COPII	35
Frica de naștere grea	35
Îndatoririle nașilor de botez.....	35
Despre nou-născutul găsit la ușă.....	36
Educația creștină	37
Atitudinea față de părinți	41
Despre lectură	42
Uneori trebuie să le cedăm copiilor	44
Învățați-i pe copii și învățați de la ei	45
Despre nestatornicia dorințelor celor tineri.....	46
Cum se alege mireasa.....	46
Nu vă lăsați fiul să trândăvească.....	47
Cum statornicim deprinderea ocupațiilor serioase.....	48

Despre împărțirea dreaptă a moștenirii	48
Pentru mama îndurerată din cauza necredinței fiului.....	49
PENTRU BOALĂ	52
Atât neputințele, cât și sănătatea sunt de la Domnul	52
Vrăjmașul îi ispitește pe creștini	53
În pofida neputinței	53
Te vor vindeca remediile duhovnicești	54
Ai încredere în voia lui Dumnezeu.....	54
Prietenului bolnav	55
Pentru zidire sufletească.....	56
Rabdă neputințele cu mulțumire	57
Postul în viața omului bolnav.....	57
Cum împăcăm conștiința cu neputința.....	59
Taina Sfântului Maslu este necesară.....	60
Boala nu este o nevoință mică	61
A face tratament nu e păcat	62
Nu cârți	63
Nu te tulbura	63
Mângâiere.....	64
Un remediu pentru curățire.....	65
O boală serioasă ne întoarce mai sigur la Dumnezeu.....	65
Pentru mama îndurerată de boala fiicei.....	65
Pregătire pentru moarte	67
Să nu uităm de ceasul morții.....	68
MOARTEA CELOR APROPIAȚI	70
Suferințele dinaintea morții	70
Părinților îndurerați de pierderea fiului.....	70
Mângâiere la moartea fiicei.....	72
Despre rugăciunea pentru cei răposați.....	73
Despre pomenirea în biserică a celor de altă credință	75

Pentru un sinucigaș se fac rugăciuni numai	
Respect acasă.....	76
DESPRE VIAȚA VIRTUOASĂ	77
Întru toate încrede-te în Dumnezeu	77
Nu te descuraja	78
Rabdă și smerește-te.....	79
Treptele către smerenie	84
Mergi pe drumul mântuirii.....	85
Domnul se uită la inimă	87
Despre iubirea creștină	88
Discernământul duhovnicesc	90
Tăcerea cea înțeleaptă.....	91
Lucrarea tăcerii în lume.....	91
Trebuie să trăim cu prezentul.....	92
Fiecare răspunde pentru faptele sale.....	92
De ce nu ni se împlinesc toate dorințele	93
Citiți mai des psalmi	93
Ține-ți promisiunile.....	94
Cum ne adresăm îndrumătorului duhovnicesc	94
Pentru cei care încep o viață nouă	95
Despre pacea reciprocă.....	96
Mustrarea de sine	97
Pocăința	98
Binefacerea	98
ISPITELE ȘI ÎNCERCĂRILE	100
Rostul necazurilor	100
Cum să facem față necazurilor	102
Prin Pronia lui Dumnezeu	103
Tristețea	105
Tulburarea.....	108
Invidia	109
Despre dezdăcinarea invidiei	110
Înfumurarea și slava deșartă	111
Mânia	111

Despre folosul citirii scrisorilor starețului	112
Treci peste nereușite cu bucurie.....	113
Primește mâhnirile cu seninătate.....	115
Multe greutăți vin de la noi înșine	117
Nu deznădăjdui, ci căiește-te	117
Poruncile evanghelice sunt lăsate tuturor.....	118
Ține-te de nevoie lăuntrică.....	118
Despre discuțiile cu fratele	119
Denunțurile.....	120
Zvonurile	120
PĂZIREA CUCERNICIEI	121
Despre necredință și gândurile de hulă.....	121
Lupta cu gândurile	122
Disprețuiește sfaturile vrăjmașului	127
Despre deochi și superstiții	129
Despre lupta trupească	129
DESPRE CEI CARE NE SUPĂRĂ	
ȘI NE URĂSC.....	131
Păcatul osândirii	131
Minciuna omenească	132
Ține minte poruncile	133
Roagă-te și citește Evanghelia.....	135
Adu-ți aminte de nedreptățile tale	137
Nu-i învinovăți pe ceilalți.....	138
Relațiile de serviciu.....	138

Re *Notă:* Pentru descrierea vieții Sfântului Ambrozie de la Optina am consultat următoarele volume:

Serghei Cetverikov, *Viața Cuviosului Părinte Ambrozie de la Optina*, Editura Tehnopress, Iași, 2003

Patericul de la Optina, Editura Bunavestire, Bacău, 2002, pp. 183-251.

Starețul Anatolie II de la Optina, Editura Doxologia, Iași, 2015

Viața Sfântului Stareț Nectarie de la Optina, Schitul românesc Prodromu, Sfântul Munte Athos, 2002

Ivan Andreev, *Russia's Catacomb Saints*, Saint Herman of Alaska Press, Platina, 1982, ediție îngrijită de părintele Serafim Rose

Igor Smolici, *Din viața și învățătura stareților*, Editura Anastasia, 1997, pp. 229-243.

Monahia Maria Dobromăslova, *Viața Sfântului Nicon, ultimul stareț de la Optina*, Editura Predania, București, 2009

Nichifor Crainic, *Dostoievski și creștinismul rus*, Editura Sfinții Martiri Brâncoveni, 2013

DESPRE CĂSNICIE

La temelia fericirii stă frica de Dumnezeu

Îți trimit felicitările mele pentru tinerii însurăței, iar lui N. – pentru soție... Le doresc din inimă înțelegere și pace reciprocă în căsnicie, iar ție mângâiere în ascultarea lor cea bună, precum și în respectul ce li se cuvine părinților din partea unor copii cuminți și ascultători. Iar toți trei trebuie să țineți minte și să nu uitați că numai atunci ne vom petrece viața în pace și bunăstare când nu ne vom obrăznicii și nu-L vom uita pe Dumnezeu, Ziditorul și Răscumpărătorul nostru și Dătătorul bunurilor vremelnice și veșnice. Iar a nu-L uita înseamnă a căuta o viață după poruncile Lui dumnezeiești și făcătoare de viață, iar pentru călcarea lor din neputință, a aduce pocăință sinceră și a ne îngriji neîntârziat de îndreptarea greșelilor și abaterilor de la poruncile divine.

Preabunul Dumnezeu să vă întărească pe calea Sa cea mântuitoare!

Greutățile familiei

Greutățile familiei trebuie să le purtăm ca pe o viață pe care am ales-o de bună voie. Gândurile „ascunse” sunt mai degrabă păgubitoare aici decât folositoare. Mântuitoare este numai rugăciunea către Dumnezeu pentru noi înșine și pentru familie, ca să facă cu noi cele folositoare după voia Sa cea sfântă.

Vă doresc din suflet înfăptuirea celor exprimate în Rescurta dumneavoastră notă referitoare la înțelegerea adevărată a lucrurilor și la purtarea blândă cu ceilalți, precum și la trăirea cu mărinimie a necazurilor și respingerea înțeleaptă a intrigilor omenеști și a uneltirilor vrăjmașului străvechi. Aduceți-vă aminte de regele și profetul David, care, traversând cu ajutorul lui Dumnezeu împrejurări asemănătoare, a scris așa: „*L-am așteptat, pe Domnul L-am așteptat, și El a luat aminte la mine și mi-a auzit rugăciunea și m'a scos din groapa ticăloșiei și din tina noroiului; și pe piatră mi-a pus picioarele și pașii mi i-a îndreptat; și'n gura mea a pus cântare nouă, cântare Dumnezeului nostru; mulți vor vedea și se vor teme și vor nădăjdui în Domnul.*” (Psalmul 39:1-3).

Contradicțiile sunt imposibil de evitat

Îmi scrii despre un caz care a avut o înrăurire neplăcută asupra voastră. Ce să faci? Încă din vechime oamenii au hotărât că nu poți trăi o viață fără necaz și au adăugat că până și oalele se ciocnesc între ele; cu atât mai mult oamenii care trăiesc împreună nu pot trăi fără să intre în contradicție. Îndeosebi, asta se întâmplă din cauza vederii diferite asupra lucrurilor: unul gândește într-un fel despre mersul lucrurilor, iar altul în alt fel; unul este convins de conceptele sale, care îi par a fi ferme și bine întemeiate, iar altul crede în părerile proprii. Dacă, potrivit primei operațiuni aritmetice, se adună unu cu unu și iese doi, potrivit operațiunii înmulțirii, doi ori doi fac patru. Dacă însă se va ajunge la fracții, cifrele se vor afla sus și jos, iar între ele o linie. Așa se întâmplă și în lucrurile omenеști. Dacă le fracționăm prea mult, neplăcerea se va afla și sus, și jos, cu un anumit impediment la mijloc.

Cum ți-am mai scris și spus mai devreme, la fel îți voi spune și acum: dacă vei crede în Pronia lui Dumnezeu și vei nădăjdui în ajutorul cel atotputernic al lui Dumnezeu, nu vei întâmpina nicio neplăcere... și... vei avea mereu posibilitatea să te folosești de liniștea sufletească. Când însă te vei îngriji de ceea ce poate nici să nu se întâmple (pentru că presupunerile noastre în mare parte sunt neadevărate și greșite), te vei tulbura în zadar.

Te gândești ca nu cumva să fii refuzată. Din scrisorile pe care le primesc, nu văd nici măcar o aluzie la așa ceva și nu cred că vor proceda cu tine astfel, poate doar din nu știu ce motive neprevăzute, deosebite. Câte nu-ți propune lumea: nu întotdeauna totul poate fi pus în aplicare. <...>

Iar pe tine te sfătuiesc să mergi pe calea cea de mijloc în atitudinea față de cei mai mici și mai mari, încercând să nu insiști asupra propriei păreri și să-ți faci datoria după posibilitate, călăuzită fiind de frica Domnului și de propria conștiință.

Chem asupra ta pacea și binecuvântarea lui Dumnezeu, îți doresc sincer tot ce este folositor pentru suflet, iar neplăcerile exterioare trebuie să le rabzi.

Trebuie să răbdăm

Ai așteptat liniștire, dar ai căpătat în schimb mâhnire. Ce poți face? Nu te descuraja, ci consolează-te cu gândul că nu ești mai bună decât Sfântul rege David, care toată viața a răbdat necazuri în familie și dureri mai mari decât tine, poate chiar de o sută de ori. Nu voi descrie acum totul, ci îți voi spune doar că fiul lui, Abesalom, s-a gândit să-l detroneze pe tatăl său și a atentat la... viața lui. Dar Sfântul David s-a smerit sincer în fața Domnului și în fața oamenilor, fără a respinge dojenile supărătoare de la Șimei, ci, recunoscându-și vina în fața lui Dumnezeu, le spunea cu smerenie celorlalți că Domnul i-a poruncit

lui Șimei să-l blesteme pe David. Pentru o atare smerenie, Dumnezeu nu doar S-a îndurat de el, ci i-a întors și împărăția.

...Trebuie să fim chibzuiți, adică trebuie să ne îngrijim înainte de toate pentru primirea milei lui Dumnezeu și a mântuirii veșnice, și nu pentru redobândirea împărăției de odinioară, adică a bunurilor vremelnice care au căzut și cad din mâinile slăbite ale fiului. De altfel, puternic este Domnul să îl îndrepte și pe el, doar de va vrea să se plece sub mâna cea tare a lui Dumnezeu. Trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu cu smerenie și credință pentru asta, ca să-l înțelească atât pe el, cât și pe noi.

Îndestularea îi strică pe oameni

În ceea ce-o privește pe N... cuvintele noastre sunt transmise corect, cum că O.A. v-a sfătuit să o speriați cu mănăstirea pentru a o reține de la încercarea de a se întoarce în casa părintească din pricina cunoscută. Slavă Domnului că N... a rămas... să trăiască cu soțul, deși în nevoie; însă îndestularea și belșugul îi strică pe oameni. Proverbul spune că de la multă grăsime și animalele se înverșunează.

Despre interdicția divorțului

N. vă spune că despărțirea dintre soți este interzisă de Domnul nostru Iisus Hristos. Să citim cuvintele Domnului Însuși: „*Eu însă vă spun că oricine-și va lăsa femeia, în afara pricinii de desfrânare, o face să săvârșească adulter; iar cel ce o va lua pe cea lăsată, adulter săvârșește*” (Matei 5:32).

De aici fiecare poate să vadă că Domnul nu a interzis divorțul în mod necondiționat. Dacă soții păstrează credincioșie unul celuilalt, nu trebuie să se despartă; iar

în caz contrar, nu este bine a-i lega pe soți. Această pravilă o ține și Sfânta Biserică. <...>

Mângâiere pentru soția părăsită

Îmi scrii că soțul te-a dat afară și că, neavând un adăpost adevărat, așa cum ți-ai dori, ești îndurerată, motiv pentru care te-ai hotărât să alergi la ajutorul lui Dumnezeu și să-L rogi în temeiul cuvintelor Evangheliei: „*cereți și veți primi, pentru ca bucuria voastră să fie deplină.*” (Ioan 16:24). Ei bine, cere – dar cere fără îndoială și cu răbdare – și vei primi.

Dar să fii chibzuită în cele pe care le ceri. El a spus: „*ci căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea (adică vremelnice, pământești) vi se vor adăuga vouă*” (Matei 6:33). Ne învață să cerem așa: „*vină Împărăția Ta; facă-se voia Ta*” (Matei 6:10) și „*întrați pe poarta cea strâmtă*” în Împărăția Cerurilor (Matei 7:13). Iar Sfântul Apostol Iacob spune: „*Nu aveți pentru că nu cereți. Cereți și nu primiți pentru că cereți rău, ca să risipiți în plăcerile voastre*” (Iacob 4:2-3).

Așadar, cere-I Domnului răbdare și El îți va da și te va întări pe calea care duce spre Împărăția Cerurilor. El spune: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*” (Ioan 14:6). Tu nu știi planurile lui Dumnezeu pentru tine. De aceea, roagă-te să fie cu tine Sfânta Lui voie, întru care pune-ți cu smerenie nădejdea și așteptarea.

Pentru soțul bețiv roagă-te lui Dumnezeu

Soțul tău s-a dat prea mult vinului, iar tu îl tratezi cu asprime și îl bați atunci când nu este treaz. Cu bătaia nu vei obține nimic, doar îi vei face și mai multă supărare. Mai bine roagă-te cu credință și sârguință Sfântului Ioan, Botezătorul Domnului, și mucenicului Bonifatie, pentru ca Domnul cel Atotbun, pentru rugăciunile plăcuților

Săi, să-l îndepărteze de calea cea pierzătoare... și să-l întoarcă pe calea vieții cu trezvie și înfrânare.

Căsătoria dintre rude

În privința nepotului și a nepoatei, mă întreb despre căsătoria dintre persoanele legate prin rudenie, spunându-mi că acum este permis așa ceva. Ce folos că se permite, de vreme ce fericirea conjugală nu se atinge; în plus, aceste căsătorii se mai răsfrâng și asupra copiilor prin boli incurabile... de aceea, eu nu pot să dau sfaturi pentru hotărârea de a încheia asemenea căsătorie.

Pentru un catolic căsătorit cu o ortodoxă

Dacă sunteți de acord să primiți adevărul Ortodoxiei, ar trebui să îl primiți fără vreo condiție. Iar dumneavoastră îmi scrieți: „Sunt gata să îndeplinesc dorința soției mele, dar numai în cazul în care, aducându-mi convingerile drept jertfă, o voi vedea complet sănătoasă”.

La asta am să vă spun că această condiție este foarte nepotrivită, pentru că boala soției s-ar putea să se fi declanșat tot din vina dumneavoastră: fie nu ați respectat zilele de sărbătoare în relațiile conjugale, fie nu ați fost credincios în căsătorie, motiv pentru care sunteți pedepsit cu bolile soției, întrucât soțului îi place să aibă mereu o soție sănătoasă. Dacă însă veți căuta cu sinceritate să vă îndreptați viața și veți primi adevărul mărturisirii ortodoxe, puternic este Domnul să-i redea sănătatea soției, doar dacă asta va fi de folos pentru amândoi. Domnul Cel Atotbun rânduiește întotdeauna numai cele folositoare, bune pentru suflet și mântuitoare.

Domnul spune despre Sine în Evanghelie: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*” (Ioan 14:6). Rugați-vă sincer și cu credință Preabunului Dumnezeu să vă aducă la calea cea adevărată a mântuirii.

DESPRE COPII

Frica de naștere grea

Vă tot îngrijorează vremea nașterii grele, dar vă îngrijorează și vă înfricoșează atât de tare, încât acest gând obsesiv vă împiedică să vă folosiți de orice bucurie a vieții și de aceea vă doriți să aveți o rugăciune pentru întărire. Potrivit predaniei ortodoxe, în aceste cazuri se aleargă la icoana Maicii Domnului numită Feodorovskaya. Faceți-vă rost sau comandați o pictură a acestei icoane, care se prăznuiește de două ori pe an: la 14 martie și la 16 august (27 martie și 29 august pe stil nou). Dacă doriți, în ajunul acestei zile puteți să faceți acasă priveghere, iar în ziua sărbătoririi – un tedeum cu acatistul Maicii Domnului. După putere, săvârșiți-le și în alte perioade, când veți dori. Puteți să vă rugați zilnic Împărătesei Cerurilor, citindu-i de cel puțin douăsprezece ori pe zi troparul „Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te”, măcar cu închinăciuni mici. Tot de atâtea ori citiți-i și condacul: „Nu avem alt ajutor, nu avem altă nădejde, decât numai pe tine, Stăpână! Tu ne ajută, că întru tine nădăjduim și pe tine te laudăm, căci robii tăi suntem, să nu ne rușinezi”.

Îndatoririle nașilor de botez

Nu trebuie să refuzați vehement botezarea pruncilor. Ne va judeca Atotcunoscătorul Dumnezeu, Care cunoaște destul de bine în ce măsură părinții duhovnicești își pot îndruma finii în zilele noastre. De altfel, ei au îndatorirea de a se ruga adesea pentru finii lor, ca

Domnul să îi țină pe drumul cuvioșiei și să nu îngăduie să se rătăcească cu totul de pe căile mântuirii. În general, rugăciunea pentru cei apropiați trebuie să fie adresată cu smerenie lui Dumnezeu, Care este Atotcunoscător și Atotputernic. Unde nu putem să ajutăm cu fapta sau cu sfatul, avem porunca de a ne ruga unii pentru alții, ca să ne tămăduim.

Despre nou-născutul găsit la ușă

Să nu vă tulburați cătuși de puțin de faptul că la ușa casei voastre a fost lăsat un prunc de parte bărbătească și să nu neglijați fapta creștină de a-i acorda acestui copil ajutorul și sprijinul posibil din partea dumneavoastră, întâi prin simpla educație, iar dacă Domnul va prelungi viața lui și pe a dumneavoastră, și prin îndrumarea creștină, ca să primiți în schimb mila Domnului.

Ferice de cel care va avea în Biserica lui Hristos veșnic biruitoare măcar un singur fiu duhovnicesc.

Îmi scrieți că puteți să-i oferiți acestui copil educație într-o familie cumsecade fără copii, ajutându-l atât pe el, cât și pe cei care-l vor crește. Bine veți face dacă veți proceda în acest fel...

Scrieți de asemenea că puteți să îl înfiați. Nu vă recomand să recurgeți la această formalitate, ci, înainte de toate, străduiți-vă să-i dați educație creștină, iar totodată și o pregătire, nu înaltă și sclipitoare, ci utilă pentru o meserie, ca să fie un om practic, capabil să își procure pâinea cea de toate zilele.

În al doilea rând, puteți să-l asigurați cu un capital bănesc potrivit, depunându-l la o bancă, cu condiția ca acest copil să se poată folosi de el numai după atingerea vârstei majoratului. Dacă însă el va muri înainte de această vârstă, dispuneți ca mai-marii orașului sau comunitatea locală să împartă acest capital pentru

văduve și orfani după propria apreciere. Iar de dobânda din depozit să se poată folosi pentru educația lui cei ce se vor ocupa de instruirea lui...

Educația creștină

Vă apasă grija cum să le oferiți copiilor o educație creștină și vă exprimați această grijă astfel: „În fiecare zi, observ din propria experiență că nu am suficientă tărie spre îndeplinirea datoriei cu conștiinciozitate și mă simt foarte incapabilă de a forma sufletul omului după chipul și asemănarea învățaturii dumnezeiești”. Ultimul gând este exagerat și are legătură mai mult cu sprijinul și ajutorul lui Dumnezeu; iar pentru dumneavoastră este suficient să vă îngrijiți de educarea copiilor în frica de Dumnezeu, să îi familiarizați cu înțelegerea ortodoxă și să-i apărați cu povețe bine intenționate de noțiunile străine Bisericii Ortodoxe. Binele pe care îl veți semăna în sufletele copiilor voștri în tinerețe, poate să răsară în inimile lor atunci când vor ajunge la vârsta bărbăției și a maturității, după amarele încercări de la școală și din viață, prin care adesea se frâng ramurile bunei educații creștine de acasă.

Experiența de veacuri ne arată că semnul Sfintei Cruci are mare putere asupra tuturor acțiunilor omului de-a lungul întregii sale vieți. De aceea, trebuie să ne îngrijim să înrădăcinăm în copii obiceiul de a se îngrădi mai des cu semnul Sfintei Cruci, mai ales înainte de gustarea mâncării și a băuturii, la culcare și la trezire, înainte de călătorie, înainte de a ieși sau a intra undeva. Copiii să își facă cruce nu cu neglijență sau cum e la modă, ci cu exactitate, de la frunte la buric și pe umeri, ca să iasă o cruce dreaptă.

...Nu strică ca pe lângă celelalte educatoare să aveți în casă, dacă se poate, o bună dădacă rusoaică: celelalte

dădace să se ocupe de alte materii, iar dădaca ortodoxă – de latura ortodoxă, și mai ales de semnul Crucii; asta să-i și cereți. Pe cât posibil, străduiți-vă, în funcție de împrejurări, să adaptați această lucrare la treburile curente; însă nu trebuie să o scăpați cu desăvârșire din vedere. Însemnarea cu semnul Crucii i-a salvat pe mulți de mari nenorociri și pericole...

Îmi scrieți: „Mi-aș dori ca împreună cu soțul să putem evita acea divergență păgubitoare în lucrarea educației pe care o văd aproape în toate căsniciile”. Da, este un lucru într-adevăr complicat! Dar să aveți controverse în prezența copiilor, după cum ați și observat, nu este de folos. De aceea, în caz de neînțelegere, mai bine fie vă eschivați și plecați, fie vă faceți că n-ați auzit prea bine; în niciun caz, nu discutați opiniile diferite pe care le susțineți în fața copiilor. Sfatul și chibzuirea pe marginea acestor subiecte trebuie să se facă între patru ochi, cât se poate de calm, pentru a fi mai aproape de adevăr. De altfel, dacă veți reușiți să sădiți în inimile copiilor voștri frica de Dumnezeu, atunci diferitele toane lumești nu vor putea să aibă înrăurire atât de proastă asupra lor.

... Observați în fiul dumneavoastră tristețe sau puțină simțire și alte neajunsuri. În copilărie, în general, nu sunt mulți cei care au simțăminte sincere, adevărate: în mare parte, ele se manifestă pe măsura înaintării în vârstă, abia atunci când omul începe să înțeleagă mai bine și trece prin anumite lucruri în viață. Totodată, prisosul de simțăminte interioare devine pe nesimțite prilej pentru înfumurare și judecarea celorlalți; iar lipsa de simțire îl smerește pe om chiar fără să vrea, atunci când începe să înțeleagă asta. De aceea, să nu vă mâhniți prea mult pentru faptul că observați în fiul dumneavoastră acest neajuns; cu timpul, s-ar putea ca încercările inevitabile ale vieții să trezească și în el simțământul cuvenit; dar

aveți grijă să-i transmiteți, după posibilități, noțiuni sănătoase, în conformitate cu învățătura Bisericii Ortodoxe.

Scrieți că până acum v-ați ocupat chiar dumneavoastră de el și ați parcurs împreună istoria sfântă a Vechiului Testament; apoi, mă întrebați cum și ce să-l învățați și pe cine să alegeți în acest scop? Deoarece ați studiat cu el Vechiul Testament, chiar dumneavoastră trebuie să duceți la bun sfârșit treaba, adică să treceți la Noul Testament și abia după să începeți învățătura catehetică. Vă temeți că rigiditatea catehezei nu-i va adăuga la râvnă. Cateheza nu sporește râvna nimănui; ajunge ca pruncii să aibă înțelegerea corectă a dogmelor și a altor materii ale Bisericii Ortodoxe. Dacă doriți ca învățătura ortodoxă să lucreze și în inima fiului, citiți împreună cu el „Mărturisirea Ortodoxă” și „Școala evlaviei”; iar profesorul de religie să îl învețe cateheza, așa cum se obișnuiește în instituțiile de învățământ.

...Întâmpinați greutăți în privința alegerii și numirii unui duhovnic. Pentru a nu-l mâhni pe duhovnicul dumneavoastră, explicați-i din timp ce credeți că-i este necesar și folositor fiului dumneavoastră, adăugând rugămintea de a vă ajuta în acest sens, întrucât conștiința vă spune că un copil are nevoie de un mediu evlavios în timpul spovedaniei, chiar dacă pentru un om în toată firea el nu are cine știe ce importanță.

Înainte de spovedanie, ocupați-vă și dumneavoastră de băiat și pregătiți-l pentru această taină, cum veți putea. Puneți-l să citească înainte de spovedanie cele zece porunci cu tâlcuire. Referitor la îndreptarea neajunsurilor lui, în general, puteți să-i spuneți uneori pe un ton pe jumătate glumeț: „Ești un boier tânăr; nu te face de rușine prin aceste fapte”.

...Aveți convingerea fermă că nu există pentru om o altă sursă de bunăstare pe pământ și de fericire veșnică în ceruri, în afară de Biserica lui Hristos. Că tot ce este în